

Vrijdag 13 november 1914 – ochtendeditie

Parijs, 12 november. Officiële kennisgeving van vanmiddag drie uur:

De hevige strijd op de linkervleugel duurt nog voort; de toestand is onveranderd gebleven op dit gedeelte van het front, dat zich uitstrekt van Lombardsijde over Nieuwpoort en Ieper naar Zonnebeke (7 km ten oostnoordoosten van Ieper) en vandaar naar een punt ten oosten van Armentières.

De Engelse troepen hebben hun stellingen gehandhaafd, na een aanval van de Pruisische garde te hebben afgeslagen.

Berlijn, 12 november. Volgens de Lokal Anzeiger worden de verliezen der Belgen in de gevechten van gisteren op 6000 doden en 8000 gewonden geschat. De Belgische soldaten streden met ware doodsverachting. De koning zelf, in het velduniform van een luitenant gekleed, stond midden in de vuurlinie, en achter de gevechtlijn was koningin Elisabeth bezig met het organiseren van de eerste hulp voor de gewonden. Van de beste Belgische regimenten n° 11 en 12 is slechts een klein hoopje overgebleven. De verliezen aan officieren zijn ontzettend, er bleef koning Albert niets anders over dan de gapingen door Franse luitenants te doen aanvullen.

Berlijn, 12 november. De Norddeutsche Allgemeine Zeitung schrijft: Het Duitse bestuur heeft bevolen, de schade die de Engelsen door vernieling en beroving van particulier eigendom kort voor de overgave van de vesting Antwerpen hebben aangericht, nauwkeurig vast te stellen.

Blijkens de tot dusverre bekende resultaten van het onderzoek bedraagt de schade van Belgische en onzijdige handelsfirma's, volgens particuliere berichten uit Brussel, tenminste 200 miljoen F. Het verlies, door Duitse firma's geleden, is veel kleiner.

De Engelsen hebben alles vernield en geroofd wat zij in de entrepots aan de haven vonden, zonder zich erom te bekommeren aan wie de waren toebehoorden.

Dagboek van de oorlog. (KVdW)

Brussel, 6 november.

In de mist. Wij zitten in de mist als in een bad van melk. Want er is natte, vette wittigheid om ons, die ons dwingt de handen in de zakken te steken en die ons aangezicht aanslaat met kilte, waarna het zoelte uitwasemt. Mist scheidt de mensen van elkander, vereenzaamt. Wij zijn allen gescheiden door traag bewegende wattengordijnen. Wij zijn vreemd aan elkander geworden. Het gevoel van klamme koude maakt ons nog meer eigenzinnig. Beklemming van natte omslagen, als bij Kneipp-behandeling. En daarbij de herinnering aan een eveningsnacht, in het najaar, aan zee: het heftige klotsen der wateren, dat, al stond ik er mijlen van, mijn regenjas als het ware telkens aansloeg. Heel in de verte, een angstige misthoorn, de gil als van een toegeknepen keel. Ikzelf vol kommer, met een wrange angst, die haast een geneugte was. Bange toestand tussen het onheilspellende, en het onzekere, dat misschien heil inhoudt.

Ik tracht zo getrouw mogelijk weer te geven wat ik werkelijk voel, al is er nu ook niets stelligs, dat zo'n gevoel wettigt. Tenzij wat mist. Een gevoel trouwens wint allicht in heftigheid, waar men het minder verklaren kan: alle wettiging spreekt tot de rede, en doodt dus het gevoel. Daar is het overigens niet om te doen. Wij hebben, bij gebrek aan georganiseerde denkbeelden, gewaarwordingen, die onze indruk van ontreddering kunnen billijken.

Daar hebben wij, bijvoorbeeld, de Midden-Europese tijd, vandaag ingevoerd, en waar ik gisteren om gelachen heb. Ik heb in mijn leven wel meer wijzigingen meegemaakt in het uur, waar wij dan moesten aan geloven. Toen ik een kleine jongen was, gehoorzaamden wij, Belgen, aan de middagkring van Parijs. Maar de vreedzame overwinning, die Engelse sport in België zou behalen, bracht er ons vermoedelijk toe, onze uurwerken op Greenwich te regelen, hetgeen mij op mijn zeventiende jaar ineens zeventien minuten jonger kwam te maken; iets waar ik niet aan geloofde, daar ik toen in een desolaat scepticisme ploeterde, waar zelfs de mooiste meisjes mij te dien tijde niet uit redden konden. Zaterdag nog bracht minister van den Peereboom, de vernuftige archeoloog van Anderlecht, aan wie wij ook het “Niet bestellen op zondag” danken, ons aan het verstand, dat de dag niet uit tweemaal twaalf, maar uit éénmaal vierentwintig uren bestaat. En zo is het mij dikwijls gebeurd, ‘s avonds eenentwintig uit te gaan, om ‘s nachts, ik schaam mij wel een beetje, te nul vijfveertig thuis te komen.

Aan dat onverbiddelijke, dat onmeedogend stipte, dat Tijd heet, Kronos at eenvoudig zijn kinderen op zodra zij met ongehoorzaamheid dreigden, durven nu ook de Duitsers te tornen: zij komen mijn uurwerk zesenvijftig minuten voorsteken. Op het ogenblik, dat zij het deden, heb ik mij cynisch onverschillig gevoeld. Hedenochtend, in de eerste uren dat wij onder Duitse tijd leven, wordt dat anders.

Want er is de mist. Er is dat ik mij ongezellig gevoel. En er is, als ik op straat kom, en ik op een vertrouwde straathoek naar het pneumatische horloge kijk, dat ik een “impression fausse” gewaar word, gelijk Verlaine zou hebben gezegd.

Ik ben op gewone tijd opgestaan, heb mij behoedzaam geschoren en zorgvuldig aangekleed, en zonder verdere argwaan ontbeten. En het

is slechts toen ik aan die straathoek kwam, dat ik het onaangenaam gevoel heb gehad, mij bij dit alles te hebben vergist. Had ik dit trouwens alles in werkelijkheid gedaan? Er was iets als twijfel in mij ...

Ik ben naar stad gegaan. Dan ben ik om half één op de tram gestapt, om naar huis te gaan eten. Wij rijden weer zo'n uurwerk voorbij, en daar zie ik op: half twee. Ik heb de onmiddellijke impressie, dat ik een uur te laat thuis zal komen, en die impressie is niet weg te redeneren. En als ik thuis ben: de verwondering, dat niemand zich verwondert om mijn lang wegblijven ... Ik verzeker u, dat deze gewaarwordingen echt zijn. Het moet u als mij voorgekomen zijn, buitenlands te reizen, en dan te menen, dat men daar heel correct optreedt, terwijl men glad verkeerd doet tegen alle gewoonten van dat land in. De mensen zijn heel beleefd tegenover u, en doen alsof zij het niet merken. Maar het vermeerderd uw verlegenheid. Die verlegenheid heb ik vanmiddag gevoeld, toen ik, naar mijn schatting, een uur te laat kwam voor het déjeuner ... en mijn huisgenoten het niet wilden merken ...

Iets anders dat mij, naast de mist, naast de wijziging in het uur, kregelig maakt, en tevens vies. Ditmaal geen valse gewaarwording, een gewaarwording die niet binnen of buiten u zou zijn voorbereid, zoals de meeste gewaarwordingen zijn. Want feitelijk bereiden wij haast alles in ons voor, en als wij er dan de uitwerking van merken, dan is de verwondering bijna nooit te scheiden van een voldoening ... of van een teleurstelling van gelijke psychische waarde.

Ditmaal wisten wij, bevroeden wij, dat het onvermijdelijk was. Er was de oorlog: daar zouden vliegen komen, dikke vliegen. Al is het nu haast winter: de vliegen zouden ons met logge zatheid en onverzadigbare halsstarrigheid bezoeken.

Ik zag ze, voor het eerst, te Elewijt, in het Steen van Rubens. Ze hadden op het slagveld geaasd. Nu zaten ze op de buitenmuren vast, blinkend vet, met weerglanzen als van stalen kurassen, zo dicht bij elkander, dat zij waren als de alveolen van een waskoek in een bijenkorf, maar zwart, gitglinsterend zwart. Het was of zij een geur uitwasemden, een geur van solfer en azijn; maar droog, als verpulverd. Zij zaten in dikke lagen; wij roerden ze aan met onze gaanstok, maar zij roerden nauwelijks, en wegvliegen deden zij niet. Het was, in het klein, als een leger van schildpadden.

In mijn huis is een kelder, waar wij haast nooit in gaan: men bergt er wat men niet gebruiken kan. Daar liggen dan ook een paar stapels tijdschriften. Nu kwam mij gisteren iets te binnen. Ik moest het in een tijdschrift gelezen hebben. Dat tijdschrift zou ik vermoedelijk in die kelder vinden. Ik ging zoeken met een kaars: boven de vlam hoorde ik weldra het lijk van honderd vliegen roosteren.

De kelder zat vol: miljoenen vliegen. Mijn documentaire nieuwsgierigheid scheen ze trouwens gewekt te hebben; een uur nadien waren het kolkende zwermen door heel het huis. Vannacht was er een, die telkens op mijn neus kwam zitten, en mij belet heeft te slapen. Vanochtend waren ze echter weer verdwenen. Ik ben niet gaan zien of ze weer in hun kelder zitten. Ik heb lust mij af te gaan schrobben met een harde handdoek, telkens als ik er aan denk.

9 november.

Ik sla de “La recherche de l’Absolu”, van Balzac, op. Zo doen sommige gelovigen met Bijbel of Koran. En ik lees: “Par un phénomène inexplicable, beaucoup de gens ont l’espérance sans avoir la foi. L’espérance est la fleur du désir, la foi est le fruit de la certitude.”

Een tekst om, in de gegeven omstandigheden, te gaan becommentariëren. Ik zal het niet doen: ik schrijf dit dagboek voor mezelf en voor de enkelen, die er belang in stellen, het volgen, en dus weten waarom ik de hierboven staande volzin overschrijf. Ik stel alleen vast, dat het toeval, hetwelk mij deze waarheid onder de ogen brengt, mij dient bij de bevestiging van wat mij in de laatste tijd geërgerd en zelfs gemarteld heeft: de hoop bij een hele bevolking, in een vrije toekomst, zonder het geloof erin. Hoop, die de bloem was van een dolle begeerte; tot op het ogenblik dat de grond door die begeerte was leeg gezogen, en de sappen ontbreken gingen, die de bloem tot vrucht zouden laten gedijen. Nu moet begeerte nog tot zekerheid worden. Kan dat ? Zal dat ooit ? ... Bij sommigen is de stofwisseling begonnen, al zijn de factoren daarvan arm in kracht. Bij de meesten is het anders; de begeerte is verdord: de bloem is aan het verflensen. En zo hebben zij, bij gebrek aan psychisch weerstandsvermogen, de hoop opgegeven, en zijn gaan mistroosten.

Maar zo morgen ...

Neen, ik wil niet anticiperen. Want ook mij ontbreekt. "la certitude". Maar men kan mij het recht niet ontkennen, mijn verlangen te houden voor een begin van onbetwifelbaarheid. Daar ik nooit begeerd heb, wat ik niet kon bereiken, en teveel en te dikwijls al onder waan heb geleden, om niet de arme naar de geest te zijn, die zou wensen wat hem niet toekomt ...

10 november.

De geest van Abraham Verhoeven is over zijn stadgenoten ontwaakt: men geeft te Antwerpen weer "Tijdinghen" uit. Laat ik u heden wat Brusselse tijdingen in bondige stijl mededelen.

Daar is vooreerst, dat wij maar heel weinig treinen meer horen of zien voorbijrijden.

Heel de verleden week is het een vervoer van belang geweest: dag en nacht treinen, die uit Vlaanderen terugkwamen, de ene vol weerbare mannen, andere vol gekwetsten, die hun arm in zwachtels droegen, en goedmoedig knikten als zij voorbijreden. En daar waren ook goederenwagens, hele rijen, gans dichtgesloten, over welker inhoud allerlei griezelligs werd verteld.

De twee, drie laatste dagen: weer niet meer daarvan. Het gillen der locomotieven komt ons nooit meer uit onze slaap rukken 's nachts. Of ons iets ging ontbreken, vragen wij ons af, of we nooit meer Duitse treinen gaan zien. Met de stellige wetenschap trouwens, dat die vraag over heel kort bevestigend beantwoord zal worden ...

Andere "gemengde berichten": verbod voortaan nog oorlogsbehoeften uit te voeren. Onder oorlogsbehoeften dient men zowat van alles te verstaan: koper en morfine, dynamiet en katoenen lommen. Ik heb mezelf beloofd, van heden af niet de minste export nog te ondernemen ...

Ander verbod: geen geld meer naar Frankrijk of naar Engeland, of naar de koloniën van deze landen. Weer een maatregel, waar velen zich zonder protest aan onderwerpen kunnen ...

Ziedaar de tijdingen uit Brussel. Binnen Brussel zijn er andere toegekomen. Zo vertelt men mij in volle ernst dat een Leuvense notaris, die ik van naam ken en die als gijzelaar naar Duitsland is meegenomen, thans te Berlijn het eervol ambt van lantaarnaansteker vervult. Een vriend van hem, eveneens gezien burger van Leuven, bekleedt er een plaats in de reinigingsdienst. "Et je ne trouve pas cela si ridicule", zeg ik met François Coppée: in de

afwachting dat mij het nieuwtje bevestigd wordt, door wie de eigenaardige gijzelaars in hun nieuwe bezigheid gezien hebben ...

Ik lees in de krant, dat mijn grote, oudere broer Albrecht Rodenbach door de scherf van een houwitser in de knie is gekwetst. Zijn bronzen beeld, het onvergangelijke brons van zijn onsterfelijkheid, wordt, meer dan dertig jaar na zijn dood, door de oorlog getroffen. Gelijk klokke Roelandt, dat andere hart van Vlaanderen, ook eens getroffen werd, eeuwen her. Maar klokke Roelandt houdt niet op te luiden en te kleppen. Wij vertrouwen, dat ook Rodenbach aan zulke plicht niet zal tekort komen.

Diksmuide genomen. Het verbranden der doden.

Aan een telegram van de Belgische oorlogscorrespondent van de Tijd, de 10^e dezer uit Duinkerken verzonden, ontlenen wij:

Hedenmorgen was de strijd bij Nieuwpoort en Diksmuide geweldig. Er is daar door de onzen met fabelachtige moed gevochten. Het was een strijd op de dijken om de dijken. Wie meester van de dijken was, werd meester van het terrein. Het mitrailleurvuur had hier de overhand, omdat de zware kanonnen niets in het moeras kunnen uitrichten, ze waren trouwens door de Duitsers deels reeds weggevoerd. Op uiterst handige wijze had de vijand op sommige plaatsen de bezwaren, die het geïnundeerde land opleverde, weten te boven te komen. Op andere plaatsen werd de strijd letterlijk in het water gestreden, en man tegen man vaak. De worsteling was er een van grote ellendigheid. Want de soldaten waren lichamelijk soms geheel uitgeput door de koude en de natheid van hun kleren, die hun aan het lijf plakten en hun in hun bewegingen belemmerden. Langs de kust wonnen de verbondenen, nabij Nieuwpoort voet na voet terrein. De Duitsers werd belet Nieuwpoort binnen te dringen en de vijand was beducht voor de Engelse vuurmonden van de vloot.

Terwijl wij aan de kust vorderden, moest onze middenlinie, die Diksmuide bezet hield, voor de druk wijken, tegen de namiddag was er geen houden meer aan en zag de stukgeschoten, uitgebrande, deerlijk gehavende plaats, die eens het schilderachtige Diksmuide was, voor de zoveelste keer de Duitsers binnenrukken. Bezetten kon de vijand echter de uit krijgskundig oogpunt thans gewichtige plaats niet geheel, want de bondgenoten bleven zich in de zuidelijke buitenwijken nestelen. Inmiddels rukten van hier hulptroepen naar de bedreigde plek om de doorbraak der Duitsers te voorkomen. Als is Diksmuide nu deels bezet, grote verandering levert dit nog op heden in de oorlogstoestand niet op, daar de gevechtlinie nog zo goed als ongeschonden bleef. Rond Ieper hebben de Fransen een aanval der jongere Duitse reservetroepen afgeslagen, maar leden daarbij toch zware verliezen aan doden en krijgsgevangenen.

Van pijnigende afzichtelijkheid is het verbranden der lijken door de Duitsers. Hun verliezen zijn schrikkelijk geweest in de afgelopen weken. Zoveel mogelijk hebben ze de lijken van het front weggevoerd, om ze elders te verbranden. Tijd voor begraven is er niet. Maar op verschillende punten werden de lijkenstapels ook in het gezicht van onze strijders een prooi der vlammen. Ge moet de ooggetuigen van deze schrikkelijkheid horen verhalen. Een huiver vaart u dan aan! De doden worden bijeen gesleept, zo mogelijk met het gelaat naar de grond gekeerd, en met stro bedekt. Een pestwalm stijgt dan op, die, dank zij de zeewind uit het westen, meestal gelukkig niet onze troepen teistert. Maar het ijselijkste is de stuiptrekkingen te zien van de in de hitte zich bewegende lijken. Om gek te worden! Het is of de doden weer levend worden; benen en armen bewegen, van sommigen richt zich het bovenlijf door de hitte deels op en de vrees jaagt de toeschouwer aan, dat hier geen deden, maar gewonden worden verkoold.

Aldus wordt gepoogd om, bij de onmogelijkheid de lijken te begraven, te voorkomen, dat de doden onbegraven op de velden weggroten tot verderf van de levenden.

Naar aanleiding van de antwoorden op de troonrede bij de opening van het Engelse parlement is namens de regering ook een en ander gezegd over Engeland's aandeel aan de verdediging van Antwerpen. Voorop werd gesteld dat hetgeen te Antwerpen gedaan is, uiterst snel heeft moeten geschieden en met de beschikbare hulpmiddelen. Doch zonder de aanmoediging en de hulp der Engelsen zouden de bondgenoten misschien niet op dezelfde linie vechten als ze thans doen.

Zoals men weet, is Churchill door een deel van de Engelse pers geheel verantwoordelijk gesteld voor hetgeen de Engelsen te Antwerpen hebben gedaan, of wel, voor hetgeen zij nagelaten hebben er te doen. Er is nu echter uitdrukkelijk verklaard dat de minister van oorlog vooraf over de te nemen maatregelen was geraadpleegd en dat het kabinet de volle verantwoordelijkheid ervoor op zich neemt, overtuigd als het is dat de verleende hulp nuttige hulp is geweest.

Er zal nog een nadere mededeling over de krijgsverrichtingen te Antwerpen worden gedaan door de eerste lord van de admiraliteit. De Times geeft intussen te verstaan dat de hele waarheid omtrent Antwerpen eerst kan worden medegedeeld als de oorlog voorbij is, doch is door hetgeen in hoger- en lagerhuis door de regering is medegedeeld tot de overtuiging gekomen dat welke fouten er ook mogen begaan zijn bij de expeditie naar Antwerpen, ze in elk geval niet lichtvaardig is ondernomen en dat niet alleen het hele kabinet, maar ook Lord Kitchener haar hebben goedgevonden.

Wij hebben gemeld, dat de correspondent van de Tijd, die over onbehoorlijke bejegening van Engelse gewonden te Landen door

Duitse militairen had geschreven, telegrafisch verklaard heeft, zijn beweringen tegenover de Duitse officiële tegenspraak te handhaven. Hij is er nu in een uitvoerige brief op teruggekomen, waarin hij er allereerst op wijst dat eerst bijna een maand na de publicatie van zijn verhaal de Duitse regering en militaire overheden de tijd gekomen achten, om dit te weerspreken na een onderzoek, dat in werkelijkheid geen onderzoek te noemen is. Uit hun communiqués blijkt wel, dat enkele soldaten gehoord zijn, die vermoedelijk tot de medeplichtigen, in elk geval tot de belanghebbende van een loochening van de wandaad te Landen behoren. Er blijkt echter niet uit de communiqués, dat de Duitse overheden ook de aanwezige gewonden zelf hebben gehoord, plus de beide Nederlanders, die in de trein reisden, de jonge juffrouw de Bruin van Amsterdam en de correspondent van de Tijd, plus de burgerlijke getuigen te Landen. Tegenover de getuigenissen van de magazijninspecteur Huebner en de landweersoldaat Krueger, waarvan niet vermeld is, dat hun beweringen beëdigd zijn, verklaart de correspondent zich bereid, om, indien een volledig en onpartijdig onderzoek wordt ingesteld, hetzij aan een daartoe bevoegde commissie in Nederland of in Duitsland, hetzij aan de daartoe aangewezen rechter, onder ede zijn lezing te bevestigen.

Hij verklaart dan nog eens het volgende:

Vrijdag de 9e oktober in het middaguur heeft hij te Landen, in een ontzettend lange trein van personen- en goederenwagens met naar schatting 2000 gewonden, een veertig minuten oponthoud gehad, gedurende welk oponthoud de gewonden werden gevoed. Hij zag, hoe een groep van 200 à 300 Duitse soldaten, deels licht gewonden, die nog goed konden lopen, deels de Duitse soldaten van de bezetting Landen, af en aan zwermden voor de geopende wagendeuren van een der laatste wagons, razend en tierend tegen drie zwaar gewonde Engelse soldaten, waarvan hem hun Franse

medegevangenen verzekerden, dat zij in geen vijf dagen eten hadden gehad. De gewonden werden als “zwijnen” beschimpt, bespuwd en enkele geweren werden op hen gericht. Toen hij een onderofficier betuigde, dat het toneel gruwelijk was, antwoordde deze: “De Engelse zwijnen, ze krijgen geld voor hun vuil werk” (daarmee zinspelend op de soldij, die de Engelse vrijwilligers genieten).

De soep is aan de Engelsen niet aangeboden, doch de Duitse soldaten hielden de rokende hoeveelheden hete soep aan hen voor, terwijl ze hen toedonderden: “Eten wilt ge hebben, zwijnen! Zwijnen! Kapot moet je! Dat kun je krijgen!” En terwijl ze dit laatste zeiden, richtten ze hun geweren op hen, terwijl anderen, die deze wapens niet hadden, de vuisten dreigend ophieven of hen bespuwden.

Wat de bewapening der Duitse soldaten aangaat is het waar dat de gewonde soldaten geen geweren bij zich hadden, doch het opstootje bestond uit soldaten, die tot de lichtgewonden behoorden en uit soldaten van de bezetting Landen. Deze laatsten waren zij, die juist voor de bewaking en de orde op het station en het stationemplacement waren aangewezen.

Tegenover de bewering dat het opstootje niet kan hebben plaats gehad, omdat de soldaten in de eetzaal gevoerd werden, stelt de correspondent dat die “eetzaal” bestond uit een opgeslagen, aan de voorzijde geheel open schuur, waarin enige bankjes. En daarin werden eerst de lichtgewonde soldaten gespijzigd en toen men daarmee gereed was, werd voedsel gebracht aan de zwaardere gewonden, die in de trein waren achtergebleven. De lichtgewonden en de door bewakingsdiensten aangewezen soldaten waren toen met de soepuitdelers langs de trein opgelopen, om hier en daar met hun kameraden in de trein nog een praatje te maken en kwamen zodoende ook bij de Engelsen terecht, toen daar de wagondeur geopend werd.

Uit België.

Men meldt ons uit Sas van Gent:

Te Gent is alles rustig. Sinds eergisteren heeft de stad een nieuwe gouverneur-generaal, Mannteufel. Zijn eerste werk was de Belgische vlag, die nog steeds van het stadhuis wapperde, te verwijderen.

Uit goede bron verneem ik, dat de stad Gent gisteren om 12 uur een som van 250.000 frank moest betalen voor de soldijen der soldaten en officieren. Ook zijn de rekwisities thans talrijker dan tevoren.

Meel- en graanvoorraad zijn thans te Gent aangekomen, en van morgen af kan iedereen 200 gram brood ontvangen.

Vrijdag 13 november 1914 – avondeditie

Belgische vluchtelingen.

De inzameling, die de Berlingske Tidende, van Kopenhagen, voor de Belgische vluchtelingen in ons land houdt, had dinsdag 193.647 kronen opgebracht, dit is ongeveer fl 127.800.

Andere Deense bladen hebben mede voor de inzameling van de Berlingske Tidende gewerkt.

Dinsdag zond het blad 75.000 kronen, al eerder had zij 110.000 kronen gezonden, aan het Nederlandse ministerie van buitenlandse zaken, dat op zich heeft genomen om het geld onder de comités te verdelen en het te bestemmen waar het het hardste nodig is.

Geïnterneerden.

Te Breda zijn gisteren weer 4 Belgische militairen in de Koninklijke Militaire Academie geïnterneerd. Zij hadden zich te Wernhout bij de Nederlandse grenswacht aangemeld.

Naar Harlingen wordt, zo meldt de Leeuwarder Courant, van Rostock uit een lading gezaagd hout per spoor vervoerd. Dit hout is afkomstig uit een stoomschip, dat wegens oorlogsgevaar aldaar was binnengelopen. De eerste wagons zijn reeds aangekomen. Aan spoorvrachten en bijkomende onkosten moet ongeveer fl 6000 betaald worden.

Parijs, 12 november. Officieel bericht van 11 uur 's avonds:

In het noorden hebben wij ons in alle stellingen gehandhaafd. De vijand, die uit Diksmuide door een nachtelijke aanval trachtte op te rukken, is teruggeslagen. Wij hebben het offensief tegen de troepen, die de IJzer waren overgestoken, hervat en de vijand op alle punten teruggedreven, behalve van een terrein van twee tot driehonderd meter lengte, dat hij nog op de linkeroever bezet houdt.

Londen, 12 november. De Engelse officiële mededeling bevestigt het hevige karakter van de strijd in Vlaanderen. Deze werd gekenmerkt door krachtige en veelvuldige aanvallen der Duitse infanterie, die afgewisseld werden door even zo hevige tegenaanvallen. Onze linie werd gehandhaafd, doch niet zonder aanzienlijke verliezen, waartegenover nog heviger verliezen van de vijand staan. De sterkte der bondgenoten wordt aanhoudend door nieuwe troepen op peil gehouden.

Het middelpunt van de worsteling is Ieper geweest. De verdediging van die stad is een van de meest treffende episoden uit de geschiedenis van het leger geweest. Meer dan drie weken zijn de stellingen daar behouden onder een regen van granaten, die zowel

overdag als bij nacht bijna onophoudelijk voortduurde, en tegen de opvolgende aanvallen der vijandelijke infanterie, welke de een na de ander schipbreuk leed.

Berlijn, 13 november. Ambtelijke mededeling van hedenmorgen uit het grote hoofdkwartier:

Aan een gedeelte van de IJzer bij Nieuwpoort hebben onze mariniers de vijand zeer ernstig verliezen berokkend en 700 Fransen gevangen genomen.

Bij de goed vorderende aanvallen bij Ieper werden nog 1100 man krijgsgevangen gemaakt.

Londen, 13 november. De correspondent van de Daily News in noordoost Frankrijk, Tomlinson, seinde gisteren:

Na eerst alle aanleiding te hebben gegeven om te geloven, dat zij hun plan om langs de kust door te breken hadden prijsgegeven, kwamen de Duitsers woensdag terug en deden een buitengewoon felle en totaal onverwachte aanval om te bereiken, wat hun tevoren niet was gelukt. Het is echter niet mogelijk uit te maken, of zij van zins waren verder te rukken indien zij er in geslaagd mochten zijn de Engelse linie te doorbreken, dan wel of zij slechts een krachtige demonstratie hadden beproefd om een ander oogmerk te verbergen. Het is al meer gebeurd, dat de Duitsers een onverwachte, agressieve bedrijvigheid aan de dag legden, op een ogenblik dat zij in waarheid iets anders wilden ondernemen. In ieder geval mislukte gisteren hun poging, indien het hun er om te doen is geweest ons te verpletteren, al brachten zij ons ook aanmerkelijke verliezen toe en wonnen zij bij hun plotselinge, onverwachte poging terrein.

Ten hoogste slaagden zij er in zich voor die dag een verademing teweeg te brengen van onze algemene tegenaanvallen en de

toenemende druk op hun rechtervleugel. Als loon voor hun inspanning kregen zij Diksmuide, dat thans nog slechts een steenhoop is.

Ik geloof dat dit reeds de zesde maal is dat de stad in andere handen overgaat. Wekenlang is zij bijna dagelijks gebombardeerd; het heeft nog een naam en een plaats op de kaart, maar dat is ook alles.

Bij Leper hadden de Britse strijdkrachten opnieuw een uitbarsting te weerstaan van die Duitse aanvalswaai, welke zij zo goed bij de Duitsers kunnen uitlokken. De Duitsers overtroffen de Engelsen ver in getalsterkte. Volgens alle regels van het oorlogsspel hadden wij uit de plaats verdreven moeten zijn. Wij leden zware verliezen aan manschappen, doch behielden het terrein, ofschoon de felheid van de stormloop der Duitsers hen een paar kilometers in westelijke richting deed winnen. Verder naar het zuiden hadden de Fransen het zwaar te verduren. Ik geloof dat de Duitsers dicht genoeg opdrongen om Bethune onder kanonvuur te nemen. De aanval werd uitgevoerd in een hevige westerstorm met regenvlagen, en de actie der Duitsers was 's avonds ternauwernood verslapt.

Al deze gevechten dragen in zeker opzicht hetzelfde karakter. Behalve in straatgevechten, wanneer er snel en opwindend werk van man tegen man te doen valt, waarbij persoonlijke behendigheid en vlugheid van groot gewicht zijn, is er weinig variatie in het algemene beloop van deze niet zeer pittoreske oorlog. Af en toe brengen de Brits-Indiërs of de Algerijnen een nieuw element in de strijd, door de weinig orthodoxe manier waarop zij bij stormaanvallen de blanke wapens hanteren of door steelse nachtelijke aanvallen, waarbij de Duitse lichtkogels de oosterlingen, die dan de Duitse schildwachten reeds de keel hebben afgesneden, een hulp te meer zijn om hun werk aan de nog half slapende gestalten der Duitsers te voltrekken.

Opwekkende cavalerieaanvallen ontbreken echter; ook worden maar weinig bajonetcharges uitgevoerd; de bereden artillerie stormt slechts zelden voort op de manier, die op schilderijen zo aantrekkelijk aandoet.

Men ziet bijna nooit iets dan rook, en ook daarvan niet veel; voorts krijgt men gewonden te zien. Veel verscheidenheid is er enkel in het geraas dat men te horen krijgt.

Tegen de avond trekken de Duitsers, wanneer zij menen dat hun granaatkartetsvuur het terrein voldoende heeft gezuiverd, vooruit om dat terrein ook te bezetten. Veel haast maken zij daar nooit mee. Soms doen zij het in de wandelpas, en rekenen daarbij op hun aantal om aan de beweging succes te verleden; maar slechts zelden slagen zij erin het zogenaamd gezuiverde terrein te bezetten. Een granaatkartetsvuur is erg genoeg, zoals onze verliezen aantonen, doch niet zo erg, of mannen die bovenal met de vijand willen afrekenen door middel van geweer- en machinegeweevuur wanneer hij voorwaarts rukt, kunnen het doorstaan. Bij zulke gelegenheden lijden de Duitsers ongetwijfeld zulke zware verliezen, dat zij het niet maar aldoor op die manier kunnen volhouden. Die verliezen zijn vreselijk. De soldaten van de verbondenen zijn ervan overtuigd dat zij voor het minst de opmars der Duitsers kunnen stuiten; en zij hebben zich nu tot het volbrengen van die taak gezet, zo natuurlijk als bestond er geen ander werk.

Londen, 13 november. Aan de Times werd gisteren uit Noord-Frankrijk geseind:

Volgens Duitse officieren, die in handen der bondgenoten zijn gevallen, stonden bij de aanvang van de grote slag aan de IJzer, ruw geschat, 500.000 man tegenover ons. Deze officieren namen de verliezen van de vijand op 90.000 man. Van een regiment mariniers

van 1800 man waren er slechts 80 overgebleven. De verliezen onder de officieren waren buitengewoon groot. Vijf generaals, zegde men, waren gedood.

Ik heb, zegt de correspondent, gehoord van een Engels artillerie-officier, die bij Ieper heeft meegestreden, dat hij een groot aantal Duitse granaten had gezien met de datum oktober 1914 op de lonten. Slechts vier op de vijf van deze granaten ontploften. Niet alleen is er schaarste aan grote munitie bij de Duitsers, doch ook aan kleine munitie hebben zij gebrek. Op Duitse lijken zijn stukken gevonden, waarin de manschappen aangespoord worden hun schietvoorraad te sparen.

De Belgische vluchtelingen.

De heren Percy Alden en Arnold S. Rowntree, beiden leden van het Engelse parlement, alsmede de heren E. Richard Cross en B. Rowntree, allen leden van het Engelse comité tot steun van Belgische vluchtelingen hebben heden, begeleid door dr. Frans van Cauwelaert, te Amsterdam een bezoek gebracht aan het bestuur van het Nederlandse comité tot steun van Belgische en andere slachtoffers.

De afgevaardigden worden door de voorzitter mr. Th. Stuart te zijnen huize ontvangen. Daar had een conferentie plaats ter bespreking van de belangen der Belgische vluchtelingen. Bij deze bespreking waren ook tegenwoordige de heren J. Th. Boelen en Bern. J. Veldhuis, secretarissen van het comité.

Een bezoek werd gebracht aan de afdelingen huisvesting en kleding van het comité, waar onderscheidelijk de dames de Booy-Boissevain en de Bruijn van Melis Mariekerke-Taets van Amerongen de

gevraagde inlichtingen verstrekten. Vervolgens werden de loodsen aan de IJ-kade bezocht.

De slag aan de IJzer.

Ieper is nog steeds het middelpunt van de aanval der Duitsers, seint een correspondent van de Daily Mail uit Noord-Frankrijk.

De gevechten zijn zeer hevig en de mist bemoeilijkt ze zeer; maar die mist heeft ten minste aan de Indische troepen enige gelegenheid verschaft waarnaar ze verlangden. De bajonet overtreft het geweer als het dik van mist is, en in de laatste tijd was die zo zwaar, dat kleren en wapens druipnat waren. De Engelse patrouilles hebben anders genoten van die mist en waren schier kinderlijk opgetogen, dat zij nu de luchtverkenner konden vervangen.

Kleine klompjes gevangenen zijn aan weerskanten genomen.

De Duitsers zijn weer met geweld langs het kanaal voortgerukt in de richting van La Bassée.

Al deze bewegingen gingen samen met een nieuw bombardement van de drie steden Ieper, Béthune en het ongelukkige Arras, waar nu weer een mooie kerk ingestort is. Nooit heeft echter het Franse veldgeschut van 7,5 cm beter werk gedaan. Na maanden lang gebruik wijken die kanonnen slechts zo weinig af, dat een schot ze geen handbreed doet afwijken, en men een wijnglas op een wiel kan zetten zonder een druppel te morsen.

Een gedeelte van de artillerie zit in de buurt van Ieper hopeloos in de modder en elke dag moet de tactiek van de aanvaller zich meer naar de bodemgesteldheid en het weer richten. De Fransen manoeuvreren in het gevecht buitengewoon handig met hun

artillerie. Hun verliezen aan manschappen en kanonnen zijn sedert de opmars van de Marne buitengewoon klein geweest.

Men moet niet denken, dat de pogingen der Duitsers verzwakt zijn. Nog altijd trekken zij op belangrijke punten grote strijdkrachten samen. Hachelijke gevechten, waarbij levens en materieel verloren gaan, zijn aan de orde van de dag. De Duitsers winnen niet, maar zijn ook niet verslagen.

Het is nog nooit zo duidelijk geweest, dat Engeland en zijn bondgenoten om te kunnen slagen, het gehele gewicht van de natie achter zich moeten hebben. De dagelijkse gedachte van de soldaten aan het front geldt de versterking van het leger. Naar de berichten dienaangaande zien zij meer verlangend uit dan naar tijding van de hunnen.

De oorlogstoestand.

De Duitsers weten ons te melden, dat de bondgenoten, die van Nieuwpoort uit naar Lombardsijde waren opgerukt, over de IJzer zijn teruggedrongen. Dit is zeer goed mogelijk zonder dat zij nochtans uit Nieuwpoort zijn verdreven, want de IJzer loopt ten noordwesten Nieuwpoort voorbij. Verder horen wij dat de oostelijke oever van de IJzer tot aan zee door de bondgenoten is ontruimd. "Tot aan zee" is duidelijk, maar vanwaar te beginnen? In verband met het voorafgaande, veronderstellen wij, van het stadje Nieuwpoort af tot aan zee, dat is over een afstand van 2,5 kilometer. Van Diksmuide uit zijn de Duitsers niet over de IJzer kunnen komen. Ten zuiden van Diksmuide waren zij er dinsdag al over en hun aanval daar aan gene zijde van het kanaal heeft "vorderingen gemaakt". Wij vernemen niet over welke afstand en kunnen dus niet beoordelen of daardoor de bondgenoten, die in de buitenwijken van Diksmuide de overgang over de IJzer verdedigen, in gevaar wordt gebracht.

Van Franse zijde.

Het communiqué van het Franse gezantschap van heden luidt:

Woensdag heeft de strijd op onze linkervleugel even krachtig voortgeduurd. Hij is voortgezet met afwisselend vooruitrukken en terugwijken, zonder bepaald gewicht. Op algemene wijze is het gevechtsfront niet belangrijk gewijzigd, sedert 10 november 's avonds, op de algemene linie: Nieuwpoort, kanaal van Nieuwpoort naar Ieper, de buitenposten van Ieper, de streek van Zonnebeke en het westen van Armentières.